

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

здійснення інформаційного впливу на широку аудиторію можна виявити протягом усієї історії суспільства.

Прикладом впливу інформаційної війни є російська інформаційна війна, постійно здійснювана урядовими та неурядовими організаціями в інформаційному просторі України, Росії, інших країн та міжнародних організацій, спрямованих на отримання стратегічно-політичних переваг шляхом деморалізації або введення в оману. Зауважимо, що одним з улюблених технологічних прийомів пропагандистів в інформаційній війні став діпфейк. Діпфейк - це технологія штучно створених відео, які згенеровані за допомогою алгоритмів машинного навчання.

Отже, на сучасному етапі розвитку цивілізації інформація відіграє ключову роль у функціонуванні суспільних, державних інститутів і в житті кожної конкретної людини. Країни, котрі матимуть гармонійно розвинуте та надійно захищене інформаційне суспільство, матимуть більші шанси на успіх у відстоюванні своїх позицій в інформаційному просторі. Недооцінка можливостей інформаційно-психологічної зброї, заходів протидії впливу та особливостей конкретної території може стати фатальною під час подальшого загострення воєнно-політичної обстановки навколо країни.

Література

1. Бабенко Ю. Інформаційна війна – зброя масового знищення. *Українська правда* 2021. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/>
2. Жаровська І., Ортинська Н. Інформаційна війна як сучасне глобалізаційне явище. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: "Юридичні науки"* Т. 7, № 2, 2020. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/sep/22118/10.pdf>
3. Копан О.В., Мельник В.І. Інформаційно-психологічна війна як засіб маніпулювання людською свідомістю. *Інформація і право*. № 2(17). 2016. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/12_0.pdf

УДК:88.53 я736056

Довгань А., д.філос.н.,проф.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Довгань Ю., канд.ю.н.

ЯВИЩЕ ВІЙНИ В КОНТЕКСТІ СИНЕРГЕТИЧНОЇ ТЕОРІЇ СВІТУ

Dovgan A., Dr.,Prof.

Dovgan Y., Ph.D.

THE PHENOMENON OF WAR IN THE CONTEXT OF THE SYNERGETIC THEORY OF WORLD

Воєнний конфлікт є радикальна форма прояву і вирішення соціальних суперечностей на різних історичних етапах розвитку суспільства між спільнотами з різним цивілізаційним та культурним потенціалом власного розвитку. Китайська давня філософія (V- VI ст. до н.е.) розкрила позитивні і негативні наслідки війни для воюючих сторін в тактичному і стратегічному аспекті. В трактаті «Про воєнне мистецтво» давньокитайський полководець Сунь-Бінь, викладаючи свою воєнну доктрину на основі стихійно-діалектичної ідеї коловороту, вказав, що «війна – це велика справа для держави, це корінь життя і смерті, це шлях існування і загибелі. Це потрібно зрозуміти» [5,с.201]. Міжусобні війни як засіб перетворення одних людей в рабів та інших у вільних наштотували Геракліта на думку про боротьбу суперечливих частин в єдиному. Він поширив цю думку і на природу. В епоху Відродження подібного погляду дотримувались Микола Кузанський і Джордано Бруно. Епоха

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

Нового часу засвідчила ідеалістичний варіант розуміння війни міркуваннями німецьких титанів науки І.Канта і Г.Гегеля. В 1857-60 роках Ф.Енгельс написав для «Нової Американської енциклопедії» цикл популярних статей по військовій справі («Армія», «Піхота», «Кавалерія», «Військово-морський флот», «Артилерія», «Фортифікація»). Перу Ф.Енгельса належать також спеціальні військові дослідження: «Французька легка піхота», «Англійська армія» та ін., в яких він розкрив соціальний смисл та технології війни того часу.

Отже, тогочасні міркування згаданих східних і європейських мислителів про явище війни в суспільному житті базувалися на принципі необхідності як домінуючої закономірності прояву природних і соціальних процесів і їх розуміння суб'єктом історії саме такими, якими вони себе засвідчували конкретними реальними фактами в його (суб'єкта) свідомості.

Кінець 20-го і початок 21-го століть засвідчили радикальну зміну суб'єктивної уяви структурно-динамічного і структурно-функціонального ландшафту явища війни. Підставою таких змін в свідомості людини визначились інноваційні елементи технічного забезпечення нових технологій ведення воєнного конфлікту при відповідній доцільності (Гегель) його застосування в стосунках між територіальними спільнотами, націями, державами. В контексті сучасної ситуації в Україні пророчими є міркування, які висловив Тейяр де Шарден: «Ми починаємо розуміти, що дещо розвивається в світі через наше посередництво, мабуть, навіть, за наш рахунок. І що найважливіше, що в цій великій грі ми водночас гравці, карти та ставка. Ніхто не продовжить її, якщо ми підемо від столу. І ніхто не може примусити нас залишитися за столом. Чи варто грати, чи ми обдурені?... Питання це ледве сформульоване в серці людини, яка звикла за сотні століть «марширувати», висловлене ще пошепки, але вже відчутно, це питання з необхідністю провіщує близький гуркіт»[6]. На жаль, такий гуркіт війни ми вже не тільки чуємо.

Цілком резонними є також думки відомого політичного діяча О. Гельмана, який пише: «Закінчився гарантійний термін, що був заданий природою історії людства, протягом якого можна було поводитись безглуздо, божеволіти, підніматись та падати, розбиваючись до крові. І закінчився цей термін на нас, на нашій хвилі життя, на поколіннях, що живуть наприкінці ХХ- початку ХХІ ст.ст. Природа поступила з нами шляхетно: вона підвела нас до цієї грані не як моментів, тобто без поняття, а при ясній свідомості. Природа зробила все, що змогла. А тепер вона поклала нам в руки нашу історію, наших дітей, вже народжених і ще ненароджених, та сказала: далі вже самі, братці, чи керуйте розумом, чи все, прощайте».[2]. Змушений зазначити, що розуму деякій частині людства мабуть недостатньо, щоб зрозуміти трагічність сучасного явища війни.

Війна виступає онтологічним обмеженням мирності світу. «мирності» буття-в світі» (М.Гайдеггер). Сама ж мирність, зазначає М.Гайдеггер, модифікована в те чи інше структурне ціле окремих «світів» [1, с.17]. Подібна модифікація мирності буття-в світі (згадаймо теорію пізнавального анархізму П.Фейєрабенда) постає спонукою появи «не мирності» буття-в-світі, тобто появи воєнного конфлікту. Невід'ємною складовою ведення сучасної війни є фалібілізм, тобто переконання в тому, що ми не можемо розраховувати на отримання абсолютно достовірної і повністю завершеної картини явища війни при нескінченній кількості теледебатів на цю тему в ЗМІ, чи різноманітням практичних бойових операцій з обох сторін. Біфуркаційний характер еволюції проявляється як чергування періодів відносно монотонного саморуху в режимі атракції і зон біфуркації, де система війни втрачає структурну стабільність по відношенню до локальних спалахів конфлікту на певних ділянках географічного ландшафту. Відкривається цілий спектр альтернативних сценаріїв ведення воєнного

конфлікту, що означає перехід від жорсткого принципу детермінізму Лапласа до біфуркаційних наслідків причинно-наслідкових зв'язків прояву і завершення збройного конфлікту. Згідно теорії постнекласичної картини світу сьогодні домінує принцип невизначеності, по якому «теперішнє майбутнє» (А.Августин) залишається невідомим з самого початку і в будь-якому даному моменті часу. В постнекласичній картині світу, представленій концепцією бельгійського вченого І.Пригожина, порядок і хаос визнані об'єктивними універсальними характеристиками дійсності, отже, і реальності дійства війни (курсив - наш.). Розвиток війни може піти в одному з декількох напрямків, що визначається якимось незначним фактором (локальною військовою операцією). Зростає роль випадку. Тому для розуміння суті сучасної війни слід опиратися на концепцію нестабільного, невірноваженого світу, обширні класифікації і типології хаосу, явище невизначеності і багато альтернативності розвитку воєнного конфлікту. У постнекласичній методології науки популярні такі поняття як біфуркація, флуктуація, хаосомність, нелінійність та ін.. Вони наділені категоріальним статусом і використовуються для пояснення поведінки всіх типів систем, одним із проявів яких є системність війни, особливо її гібридного сучасного прояву.

В філософії науки джерело хаосомності інколи пов'язують з наявністю різноманіття ступенів свободи, що може призвести до реалізації цілком випадкових послідовностей. До обставин, що обумовлюють хаосомність різних траєкторій розвитку війни, відноситься нестійкість руху, коли вони породжуються двома протилежностями суб'єктів військового конфлікту. Тому хаос війни постає як надскладно організована послідовність дій суб'єктів війни, цілеспрямована логіка яких становить інтерес для кожного із виконавців війни. Таким чином синергетичні уявлення сутності світу виконують методологічну функцію розуміння змісту явища війни як практики направленої безладу, як організованого механізму неспонтанного структуроутворення лобової країни-учасниці воєнного конфлікту.

Література

1. Гайдеггер М. Буття і час.// Ad Marginem/ 1997. С.17
2. Гельман О. У нас в запасе нет вечности // ИК.-1989.-№1. (рос.)
3. Енгельс Ф. Начерки про війну- Соч.,2-е вид.,Т.17 (рос.)
4. Енгельс Ф. Армії Європи (1855) – Соч.,2-е вид., Т.11. (рос.)
5. Сунь-цзи. /Давньокитайська філософія. Зб. праць в двох томах Т.1.«Мысль». 1976,- 363 с. (рос.)
6. Тейяр де Шарден Феномен человека. Божественная среда (Сборник) /, АСТ, Астрель,-2011. (рос.).
7. Тихолаз Б. Під знаком Марса. Перша світова війна в художньо-публіцистичному осмисленні Івана Франка. // Вісник Львівського університету. Серія Журналістика.2015. Випуск 40.С.192-198.
8. Франко І. Азбучна війна в Галичині 1859 / Франко І.Я. Зібрання творів у 50-и томах.-К.: Наукова думка,1986., Т.47,с.549-650.
9. Посібник: Зміцнення поваги до міжнародного гуманітарного права.// Для народних депутатів України./ Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ) Делегація МКЧХ (головний офіс): Україна, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 21.02.2018.-100с.

УДК: [572.71:94](477)«19»

Долженко Ю. магістр історії, молодший науковий співробітник відділу біоархеології

Інститут археології Національної академії наук України, Україна